

سەدام بە ئیهمتیاز هوه شایستهی قەنارەبوو، دەبوو ئەو حوکمەیشی بەهەوی

تاوانەکانی لەدژی گەلی کورد لە (ئەنفال) هکاندا بەسەردا بسەپنریت

ئەحمەد ئەبو مەتەر - رووناکیبری ناسراوی فەلەستینی بۆ ئالای ئازادی

ئەبو مەتەر رووناکیبری ناسراوی فەلەستینی د. ئەحمەد ئەبو مەتەر، لە ساڵی ١٩٤٤ لە فەلەستین لەدایک بوو. ئیستا لە ئۆسڵۆ پایتەختی نوروژ نیشتەجێی. هەلگری برۆمانەمی دکتۆرایە لە ئەدەب و رەخنەیی ئەدەبی کە لە ساڵی ١٩٧٩ لە زانکۆی ئەسکەندەریە بەدەستخێتارە. د. ئەحمەد ئەبو مەتەر ئیستا سەرقالی نوسینی تووژینەوی زانستی و لیکۆلینەوی ئەکادیمیە و ژمارەیک کتێبی ژۆری بە چاپ گەیانە، واین کتێبی بەم نێکانە دەرباریە رای نوسران و بیرمەندانی عەرەب بۆ رودارەکانی یانزەوی سێپتەمبەر لەئەردەن چاپ دەکریت. ئەحمەد

قێزەونەکان ئیستا لەرێی گەواهیەکانەوه لەرێی ئەو بەلگەنامانەوه کە دەدرێنە دادگا کەوتتە ئاشکرابوون لەبەرچاری هەماندا؟

ئەحمەد ئەبو مەتەر : من پێم وایە تاوانی ئەنفال تاوانی کۆمەڵکوژییە و تاوانیکی دژی مۆقەبتییە بەروونی و بەین هیچ کومانیک، ئەوەی وەک گەواهیەکی مەیدانی لەلاین کەسانیکەوه درایە دادگا کە خۆیان لەروداو هکاندا ژیاوێو ئەو هەموو بەلگەنامانە خزانەبوو، ئەو دەمێن کە بەشداری ئەو تاوانە تیکرا حوکی مردنیان بەسەردا بدریت لەگەڵ شەرمندەیی بەئیمتیازەوه، چونکە ئەوانە بکوژن، بکوژن بەبپاری پیشووختو بە نەخشەدارشتنەوه دژ بەسەدان هەزار کەس لەرۆلەکانی گەلی خۆیان. ئەوەی جیتی سەرسورمانیشە لەئەقڵی ئەو بکوژانەدا ئەوەیە کە تاوانەکیان بەتاوی (ئەنفال) هوه ناواوێو ناوی سوورەتیک قوربانی پیرۆزیان بەکارهێنارە، هەموو بەیانە سەربازییەکانیشیان بەدرژایی هەر هەشت قۆناغەکی ئەو تاوانانە بەتایەتیک ئەو سوورەتە دەست پێدەکرد، سەدان هەزاریشیان لەرۆلەکانی گەلەکیان لەوانە کەردبووانە ئامانج بە (نۆمینی گومرا) ناونەبێد، ئەو تاوانە بەکۆمەڵانە بەدرژایی مژوو وەک (مۆلۆکۆست) یک دەمیتنەوه دژی گەلی کوردی برا، چ کورێو چ عەرەبیش لەوانەیی وێژانیان هەبیت لەو بکوژە تاوانکارانە خۆش نابن.

ئالای ئازادی: خۆیندەهوتان بۆ پرسای ئەنفال داوا ئەو هەموو دانیشتنە دادگا لەبارەیانەوه، بەتایەتیش کە وێنە تاوانە

ئەنجامدانی ئەو سزایە لەسەر پرسای دوجەیل بەتەنھا، بەبۆجوانی ئێوه ئەو حوکمە لەسەر ئاستی ئیقلایمی و نۆدەولەتی لەباخی پرسای ئەنفال کەم نەکردەوه؟

ئەحمەد ئەبو مەتەر : سەدام حسین ی بکوژی تاوانکار وەک پێشتریش نووسیم بەئیمتیازەوه شایستەیی قەنارەییە، دەبوو ئەو حوکمەیشی بەکەم بەهۆی تاوانەکانی لەدژی گەلی کورد لە (ئەنفال) هکاندا بەسەردا بسەپنریت ئینجا بەهۆی کێشە (دوجەیل) هوه، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا تاوانگەلیک هەن ناکرێ بەهۆی ئەو مەسەلە تەکنیکیانەوه لەباخیان کەم بکریتەوه، تاوانەکانی سەدام حسین وەک تاوانکارێک هەموو پیکهاتەو نەتەوهکانی گەلی عیراقی گرتۆتەوه، ئەگەرچی تاوانەکانی دژی گەلی کورد لەهەموویان قەبەترو قێزەوتتر بوون، مێژووش ئەوەی بۆ دەنوسیت کە لەباخی هەموو ئەو تاوانانە لەسێدارەدراوه نەک تەنھا لەباخی تاوانەکی دوجەیل، بەلگەش ئەو هەموو تووژینەوه نۆمینیانەن کە لەبارە تاوانەکانی ئەنفالەوه لەبەردەستدان ئیستا لەسەر ئاستی عەرەبی نۆدەولەتی و لەرێی چەندین سەنتەری تووژینەوه کۆنگرەیی نۆدەولەتییهوه باهێخان پێدەدریت.

ئالای ئازادی : داوا دەجوانی حوکم بەسەر ئەوانەدا کە تاوانەکانیان بەسەردا ساغ بۆتەوه و داخستنێ هەندیک حوکمی ترو دواتر دەستکردنەوه بەدانیشتنی دادگا، ئایا یاسای نۆدەولەتی دەبیتە رێگریک لەبەردەم چەوسێنەرانی گەلی کوردل و پارێزگاریکی کورد لەو بەشانی تری

کوردستاندا کە مێشتا بەبەرچاری یاسای نۆدەولەتییهوه رووبەرووی ئاناسایی و پێشیلکردنی ماف دەبنەوه؟ ئەحمەد ئەبو مەتەر : - من پێم وایە تەنھا لەسێدارەدانی هەندیک لەوانە نەخشەیان بۆ ئەو تاوانی کوشتنی بەکۆمەڵانە دارشتووه ئەوانە ئێنجامیانداوه هەروها یاسای نۆدەولەتییش نابە بەرپەست لەبەردەم ئەوانەدا کە گەلی کورد دەچوسینەوه ئەوانە بەس نین بۆ پارێزگاری کردن لەکورد لەبەشەکانی تری کوردستاندا. چونکە بکوژەکان لەسەر تاوانەکانی خۆیان دەژین و پێیان وایە هەرگیز دەستی داد نایانگات، ئەگەرچی هەندیکیان دەستی داد پێیان گەبشتووه، ئەواتا مردنی هیتلەری تاوانکاری نازستو مۆسۆلینی فاشیست ئەبوه رێگر لەبەردەم دەرگەوتنی تاوانکاری وەک سەدام حسین. پێویستە بزاقیکی نۆدەولەتی دەست پێ بکریت بۆ پاراستنی هەموو ئەو کەمینەو نەتەوانی رووبەرووی چەوساندنەوه و بەرپرسیاریتییی بەکەمیش دەکووتە ئاستی حوکمەتی هەرێمی کوردستان لەرێی کاری خێراوه بۆ دامەزراندنی نیشمانیک دیموکرات کە هەموان تاییدا هەمان مافو ئازادی و ئاسایشیان هەبیت، بۆ ئەوەی ئەو نیشمانە بیته سیمۆلیک بۆ ولاتانی دراوسێ کە مێشتا لەسایە زۆمۆ چەوسانەوهدا ژیان بەسەر دەبن، بەراشکراویش وەک نۆستیک گەلی کورد دەبێت، ئەو روتە لەهەرێمی کوردستاندا خێرا نیە، دەبیت کورد لەسەر گزەپانی واقیع بەدراوسێ

عەرەبی ئێران و تورکییەکی بلیت، ئیتمە لەپێناری دامەزراندنی ئەم نیشمانە دیموکراتەدا کە دەسلاتی دامەزرانو یاسای تیدا بەرقرارە، خەباتمان کردبوو بەرگە ئەنفالو جۆرەها تاوانی ترمان گرتووه. ئالای ئازادی: ئەگەر دانیشتنەکانی دادگای تاییبەت بە پرسای ئەنفال تاوا بوون، داوا ئەو هەموو قوربانییهی کورد کە ژمارەیان لە ١٨٢ هەزار کەس تێپەڕی لە کۆژاوی ئاوارەو زیندەبەجالکراودا، ئایا حوکمی لەسێدارەدانی تەنھا ئەو شەش تۆمەتبارە بەس دەبیت، یان دەبیت دەستی داد بگاتە بەرپرسو کەسانی تر کە خاوەنی بپار بوون لەجێبەجێکردنی تاوانەکانی ئەنفالدا؟ ئەحمەد ئەبو مەتەر: - پێم وایە خەلکانیک ژۆر هەن بیجگە لەو شەش کەسە دەبیت دادگایی بکرین، ئەو شەش کەس ئەو تاوانکارانە کە پلانەکیان دارشتووه فرەمانیان پێ دەکرێدووه چاودێریی بەئەنجامگەیانەکیان کردبوو، بەلام دەبیت ئەوانەش دادگایی بکرین بۆ ئەوەی ببنە پەند بۆ کەسانی تر لەپاشەپۆژدا، تا کەسی تر وەک ئەوان نەبیت ئەوەش دەستی تاوانکاراندا دەبیت شەریک لەو جۆرە تاوانانەدا، چونکە ئەگەر بەتیک لەوانە سەپچی بەکرایە لەکاتی خۆیدا ئەوانە تریش چاویان لێدەکرێو رەنگ بوو ئوسا ژۆر پێش ٩١ نیسانی ٢٠٠٢ دکتاتۆر بڕوخایە

سەدام حوسین و رژیمة گەلی شایستهی سزایهکی میژوویی توند بوون

جاسم ئەلمتەر نووسەری عیراقی نیشتەجیی هۆلەندا بۆ ئالای ئازادی

جاسم ئەلمتەر، نووسەری عیراقی نیشتەجیی هۆلەندی و بە بەردەوامی نوسینی لە رۆژنامە ساینە عەرەبیەکان دەبێنریت، بەتایبەت لە داوا پرۆسە ئازادییهوه و تازی لە بارە عیراق و دادگاییکردنی سەرانی بەعسەوه نوسیوه.

لێرەوه دەکریت بوتریت ئەرکی دادگای ئەنفال تەنھا گوزارشت کردنیک یاسای هەستیکراوه بۆ ئەو تاوانانە، گوزارشت کردنیانە ئەو دەستەواژەیی داپەرەوی یاسا، ئەو دەستەواژەشن کە تاوانکارەکان وەک بەلگەنامەیکی مێژوویی پاشەپۆژ شایستەن بکریتە ملیان بۆ ئیدانەکردنی دەسلاتی تاکەکەسو تاکەحزب لەپاشەپۆژدا.

ئالای ئازادی : دەکرینی سزای لەسێدارەدان دژی سەدام حسین و دواتر ئەنجامدانی ئەو سزایە لەسەر پرسای دوجەیل بەتەنھا، بەبۆجوانی ئێوه ئەو حوکمە لەسەر ئاستی ئیقلایمی و نۆدەولەتی لەباخی پرسای ئەنفال کەم نەکردەوه؟

جاسم ئەلمتەر: - زۆمینی سەدام حسین بەکەم تاوان و سەد تاوانی ئەنجام نەداوه، بەلکو هەزاران تاوانی ئەنجامداوه، بەدرژایی ٣٥ ساڵی لەمێژووی لێرقانەیی ئەو دکتاتۆرە تەنھا بەک بەهای ئەخلاق و جوانمەردی نەتوانیوه دەرباز بێت، بەلکو بوونی ئەو لەسەر تۆپیک دەسلالات پێچەوانەیی سادەترین بەهای سروشتو مۆقەبتیی بوو. لێرەوه دەتوانم بێم بوون نەبوونی ئەو گومرایە لەناو قەقەزی تاواندا هیچ لەو راستییە ناگۆریت کە هەر خۆی خاوەنی بپاری سەرەکی و یەکەمی ئەو تاوانە گەرەبەیی دژ بەمۆقەبتیی بوو.

بەش بەحالی خۆم وائەزانم گەمی لەکەکردن لەکوشتنی داوا ئیدانەکردنی وەک تاوانکاریک لەکێشە دوجەیلدا، گەمەیکی لێزانانە بوو کە رەنگە رۆلی خۆی هەبیت کە سەقامگیرکردنی ئاسایشی عیراق، بەتایبەتیش کە مێشتا دەنگیک ژۆر لەسەر ئاستی جیهانی هەن داوا نەمێشتنی یاسای لەسێدارەدان دەکەن لەسەرئاسەری

جیهاندا. سەدام حسین لەگۆری لەسێدارەدانەکیدا گەبشتە داوایەمین خالی خۆی، ئەوەش هیچ لەباخی تاوانەکانی کەم ناکاتەوه لەدادگای ئەنفالدا کە ئیستا بەب بوونی خۆی ئەقەفەزی تاواندا بەرپۆدەچیت هەموو تاوانە فەردی بەکۆمەڵەکان بەشێوەیکی تەجریدی بەگۆری ئیفاوه دۆست شەریکە تاوانەکانی (لەحزب دەسلالات) هەر بەدەوری ئەودا دەسووریتەوه.

ئە ئامادەبوون نە ئامادە نەبوونی سەدام لەدادگای ئەنفالدا نابە دەرفەتیک بۆ ئەوەی شتیک لەهەستی گەلی عیراق یان هەستی رای گشتی جیهانی بەرامبەر سڕشتی تاوانکارانەیی خۆی زۆمەکەیی کەم بکات، خۆی زۆمەکەیی ئیستا لەلاین هەر یاساناسیکی مۆوی دادپەروری بەئینساف لەم سەردەمە شەفاقەدا ئیدانەکراون.

ئالای ئازادی : داوا دەجوانی حوکم بەسەر ئەوانەدا کە تاوانەکانیان بەسەردا ساغ بۆتەوه و داخستنێ هەندیک حوکمی ترو دواتر دەستکردنەوه بەدانیشتنی دادگا، ئایا یاسای نۆدەولەتی دەبیتە رێگریک لەبەردەم چەوسێنەرانی گەلی کوردل و پارێزگاریکی کورد لەو بەشانی تری کوردستاندا کە مێشتا بەبەرچاری یاسای نۆدەولەتییهوه رووبەرووی ئاناسایی و پێشیلکردنی ماف دەبنەوه؟

جاسم ئەلمتەر - هیچ یاسایەکی نە، نە نۆدەولەتی نە ناوخی، نە ئێزوی نە ئاسمانی، هیچ مژگەوتیکو هیچ کلتسیایەکی نە، بتوانیت بەتاوای بیته بەرپەست لەبەردەم چەوساندنەوهی گەلی کورد یان هەر گەلیک تر لەگەڵانی جیهان. راستە کە یاسا نۆدەولەتییهکانو چارنامەیی

گەردوونی مافەکانی مۆو مۆو بەها نایینیانکانو بەنا مۆویەکانی تر تیکرا بێک هیزو گۆری ئەوەیان بەگومرایی بگرنو هەندیک رۆل لەودا بگێرن کە پارێزگاری لەگەلی کورد یان هەر گەلیک تر بکن، بەلام راگرتنی بەجگەرەکی نەوسنی سەرکوگەرێو کوشتوویو زۆتوکردنی ماف تەنھا لەرێی گەل خۆیوه دەبیت، لەرێی خەباتی نەسپاوه گەل خۆیوه بۆ دامەزراندنی رژیکی دیموکراتخواری راستەقینە شان بەشانی سیستیمیک دادگەرایی دادپەروری بۆیلا یەو بوێر. دلرەقی دەسلالاتداران کاردانەوهو هەلەکانیان لەهەموو گۆرەپانەکاندا لەهەموو حالەتەکاندا بەیاساگەلیک راناکرێ کە تەنھا لەسەر کاغەز بوونیان هیه. بەلکو پەوه راگەریت کە سیاسەتمەدارانی داسۆزو کەسانی رۆشینیو پیاوانی دادگەرایی رۆلی خۆیان لەدەولەتو کۆمەڵدا بگێرن، وەک پسیۆرگەلیک کە سازو تەیار بن بۆ پرسە مۆویەکانو بەهاکانی دادپەروری بلالو بکەتەوهو دەسلالاتداران بکەنە نۆکەری گەل، لەبری ئەوەی سەرکوگەرێ گەل بن، کە ئەمەش یەکەمین بنەمای دیموکراسییه.